

Beton a hlína

Rozhovory o šetrnosti
a udržitelnosti
ve městě

Klimax

Host

Viktorie
Hanišová

© Viktorie Hanišová, 2021

Foto © Alžběta Procházka, Dragan Dragin, 2021

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2021 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-0732-0 (PDF)

ISBN 978-80-275-0733-7 (ePUB)

ISBN 978-80-275-0734-4 (MobiPocket)

Obsah

Úvod	11
Od hiphopu k mrkvi	21
Změnit klima v hlavě	39
Půda, která nás živí, je tenčí než slupka jablka	59
Praha je pro včely ráj	75
Permakultura je selský rozum	93
Odpadky jsou materiál	111
Zahrádka jako dlaň	129
Zahrada pro skřítky	145
Na jablka s mapou	161
Avokáda dáváme prasatům	177
Obsese sázet	197
Organické zbytky jsou poklad	213
Renovace nábytku s přednáškou o filozofii	231
Doslov	249

*Samotný jedinec nemůže skutečně nic změnit, sám ne.
Teprve kolektivní úsilí jednotlivců je to, co tvoří viditelnou
změnu — veškerou změnu na světě!*

JANE GOODALLOVÁ

*Jediný prostředek, který má jedinec k tomu, aby změnil
svět, je ten, že změní sám sebe.*

PAUL ADLER

Úvod

Vzpomínám si, že jako dítě jsem pořád dokola četla *Čtyřlístek* s názvem „Příšera z jezera“. Ne proto, že mě tak bavil, ale naopak kvůli tomu, že mě strašně iritoval. Příběh je jednoduchý, ale úderný, ostatně jako každý jiný příběh oblíbené čtveřice. Rekreatanti, kteří si vyjeli z Prahy na třeskoprské jezero, se chovají jako banda rozmazlených fracků: pohazují odpadky, lámou větve, rozkopávají houby a dělají takový rámus, že od jezera vyženou veškerou zvěř. Myšpulín, Fifinka, Bobík a Pinda vymyslí figl s jezerní příšerou, která stádo ničitelů od jezera zažene. Jejich snaha je však nejen marná, ale navíc i kontraproduktivní. Turisté sice vezmou nohy na ramena, ale namísto nich se přiče- ne televizní štáb, který svou reportáží naláká ještě víc senzace- chtivých návštěvníků. Jezero a jeho okolí je nenávratně zničeno. Vzpomínám, že jsem se při čtení vztekala — jak se může někdo chovat takhle bezohledně?

Vlastně by mi to mohlo být jedno: vyrostla jsem v betonové džungli, na Smíchově, který za mého dětství platil za industriál- ní a průjezdní čtvrt, kudy vedla hlavní výpadovka na Plzeň. Oprýskané fasády, zplodiny z výfuků, rachot kol projíždějících kamionů a sem tam nějaký ten proužek zaprášeného trávníku, taková je moje vzpomínka na bydliště mého dětství. Příroda se musela složitě hledat, a pokud se nějaká našla, často byla zane- řádněná odpadky. Vadilo mi to, a ještě víc než mě to rozčilovalo rodiče. Byli posedlí tím, abychom chodili co nejvíc „do přírody“. Prakticky každé odpoledne jsme s bratrem museli trávit na Pe- tříně, abychom na chvíli unikli výfukovým plynům a nadýchali

se čerstvého vzduchu. A nejen to, rodiče nás pod záminkou, že budeme pouštět draky, nutili sbírat do tašek smetí v parcích. Styděla jsem se, a hlavně mi to přišlo zbytečné: odpadků bylo hodně a nás příliš málo. Ba co víc, dokonce mě napadlo, že klidně můžu sama odpadky házet na zem, o pár obalů v křoví víc nebo míň — na tom už přece nesejde, stejně to tu za pár dní opět bude vypadat jako na smetáku.

Čím jsem byla starší, tím víc jsem si začala uvědomovat, že problém odpadků v městském parku je spíše estetickou záležitostí než zásadním problémem a že příroda čelí mnohem závažnějším ekologickým výzvám. Můj způsob uvažování v tomto ohledu výrazně ovlivnil i charismatický učitel základů společenských věd na gymnáziu, který do nás dost vehementně hustil ekologickou výchovu. V té době jsem začala hltat kanonické environmentalistické knihy: Kellerovo *Až na dno blahobytu*, *Pestří a zelení* od Hany Librové, Kohákův *Závod s časem...* Zatímco na jiných školách studenti soutěžili, kdo bude mít značkovější oblečení, my jsme se rvali o to, kdo bude mít opotřebovanější hadry, nejlépe ze second handu. Vzpomínám, že jsme se jednou se spolužačkami takřka kompletně oblékly z kontejneru.

Začala jsem zběsile šetřit, kde se dá. Magneták jsem zapíjala jen výjimečně a na co nejmenší hlasitost, topení ve svém pokoji jsem stahovala na minimum, a když jsem šla v noci na záchod, zásadně jsem nerozsvěcela, což jsem jednou odnesla rozbitým nosem, který jsem si ve tmě narazila o dveře.

A kromě toho jsem začala kázat. O konzumerismu, marketizaci, ekonomickém růstu, ozonové díře, skleníkovém efektu a toxickém odpadu. Kam se na mě hrabala Lisa Simpsonová, byla jsem mnohem agilnější a urputnější. Na žádný argument mi nechyběl protiargument, a pokud ano, prostě jsem svůj protějšek urazila jako zajatce konzumního života a ničitele planety.

Vedlo to k jedinému: můj partner v diskusi se víc utvrdil ve svém přesvědčení a ve mně ještě víc stoupla hladina vzteku.

Hlavně to ale ve mně vyvolalo velký pocit beznaděje: když o potřebě něco změnit nedokážu přesvědčit ani kamarády, jak by mohl člověk ovlivnit něco v širším měřítku? Cítila jsem se podobně jako Myšpulín, Fifinka, Bobík a Pinda, kteří bezmocně sledovali, jak stádo luftáků ničí jejich rybník. Vždyť stejně jako oni nejsem ničím víc než nepatrným človíčkem, který stojí proti obrovské klimatické změně, proti vládám a nadnárodním korporacím, a je jedno, jestli třídím odpad, nelétám nebo nakupuji bio, z globálního hlediska je veškeré moje úsilí k ničemu. Teplota na planetě bude stoupat bez ohledu na to, jak snížím svoji spotřebu energie, a deštné pralesy nepřestanou ubývat, i když se budu vyhýbat produktům s palmovým olejem.

Největší šok ale přišel v okamžiku, kdy jsem přišla na to, že se ani můj způsob života nedá označit za „zelený“. Když jsem si spočítala svou uhlíkovou stopu, zjistila jsem, že kdyby žil každý jako já, potřebovali bychom dvě planety Země! Já, která všem káže, jak jsou neskromní! O to víc mi veškeré moje úsilí přišlo k ničemu.

Pocitu deziluze z rapidních změn životního prostředí se v odborné terminologii říká „environmentální žal“. V současnosti jím trpí miliony, ne-li stamiliony lidí po celém světě. Takoví lidé, kterým není lhostejné, že v zimě už nesněží a na jaře zase neprší, že vymírá hmyz a oceány i půda jsou zamořené mikroplasty. Všímají si, že rychle a nenávratně mizí živočišné a rostlinné druhy i celé ekosystémy. A že za to nemůže nikdo jiný než člověk.

I já často podléhám pocitům bezmoci. Koneckonců jak by mohl soudný člověk nepropadat beznaději, když většina vlád na světě zůstává k děsivým vědeckým poznatkům hluchá? Když značná část populace navzdory vědeckým důkazům stále

nevěří tomu, že dochází ke klimatickým změnám? V roce 2018 OSN varovala, že lidstvo má už jen pouhých dvanáct let na to, aby dokázalo zabránit katastrofickým a nezvratným změnám podnebí. Rok od zprávy však došlo jen k dílčím změnám a ne všechny byly k lepšímu. Deštné pralesy se vypalují rychlejším tempem než kdykoli v minulosti. Není to tedy nakonec jedno, jak moc se budeme snažit?

Nápad na vznik této knihy přišel náhodou, na podzim roku 2019, když jsem se dozvěděla o plánované edici Klimax ve svém domovském nakladatelství Host. Já se tam taky vnutím, napadlo mě okamžitě, vždyť je to téma, kterým se zabývám už od dětství. Napišu dystopický román o suchu a povodních, koneckonců je to jeden z mála žánrů, které mám v oblibě. Vystavím to na napínavém příběhu, zamíchám do toho trochu vědecké omáčky a nakonec přidám poselství, že je nejvyšší čas něco změnit. Konečně vyburcuju aspoň pár jedinců k činnosti! A tak jsem se pustila s vervou do psaní. Po pár týdnech jsem však musela zklamaně konstatovat, že angažovanou literaturu neumím. Výsledný text šustil papírem a celé vyznění bylo stejně trapné jako moje gymnaziální kázání.

Navíc, co já mám komu co kázat, vždyť se sama nijak zvlášť neangažuju a zvlášť šetrný život, jak jsem zjistila, taky nevedu. Možná tak mí kamarádi, se kterými se scházím na komunitní zahradě nebo v bezobalovém obchodě, ti by možná věděli víc. Například můj známý Honza Valeška z asociace AMPI pomáhal založit několik komunitních zahrad, propaguje komunitou podporované zemědělství. A co takový Ondra Rynda, zahradník z komunitní zahrady Kuchyňka, která by bez jeho šikovných rukou a ochoty pracovat výrazně nad rámec svých povinností nemohla existovat? Nebo osoby z okruhu komunitního obchodu Obživa, kde se bezobalově prodávají lokální biopotraviny?

A co Katka Kubánková a další z platformy Na ovoce, kterým se podařilo oživit starý ovocný sad na Klíčově? To všechno jsou lidé, kteří na rozdíl ode mě nežvaní, zato jsou za nimi vidět konkrétní výsledky, jež vedly ke zlepšení prostředí, ve kterém žijeme. Přitom to zvládli sami, maximálně ve spolupráci s pár dalšími jedinci...

A tehdy mi to došlo. Nemusím přece nutně psát něco nového, od toho je tu spousta povolanějších, zkušenějších a následováníhodnějších jedinců. Vždyť jsem jak žába na prameni, mám kolem sebe tolik lidí, kteří vymysleli a založili projekty, jež prospívají životnímu prostředí, ale přitom — jak opakovaně zjišťuju — mimo komunitu lidí, kteří se aktivně angažují, jejich projekty často nikdo nezná. Dnes sice už prakticky není nikdo, kdo by nevěděl, co je to komunitní zahrada, ale ví každý, že se na komunitních zahradách také chovají zvířata, která se dají „adoptovat“? Vědí lidé, co to je sdílená dílna a z jakých principů vychází cirkulární ekonomika nebo uzavřený cyklus jídla? Jsou obyvatelé města obeznámení s tím, že bioprodukty lze jednoduše koupit přímo od místních zemědělců, aniž by pro ně museli jezdit autem za město?

A tak se zrodila myšlenka napsat *Beton a hlínu*, knihu, ve které prostřednictvím rozhovorů představím několik inspiračních osobností a zpropaguji jejich projekty na zlepšení životního prostředí.

Proč „beton“? Protože se v této knize jedná o městské projekty. Sama jsem z města, a tak budu psát o prostředí, které dobře znám. Jak dokládají příběhy jedinců vybraných pro tuto knihu, člověk nemusí nutně pást na samotě kozy, aby dostal svým ekologickým předsevzetím, naopak může být plně integrován do městského prostředí.

Proč „hlína“? Protože příroda se najde i ve městě, ba co víc, město vždycky bylo a je součástí přírody, jakkoli se snažíme

ho z ní vyčlenit. Dichotomie příroda versus město je jen uměle vytvořená.

Rozhodila jsem sítě mezi známými environmentalisty a začala vytvářet seznam osobností pro tuto knihu.

Původní myšlenka byla, že při výběru vhodných jedinců budu postupovat geograficky: vyberu zajímavé projekty v různých místech Česka, aby bylo spravedlivě zastoupeno co nejvíc měst po celé republice. Tento záměr se ale postupem času ukázal jako obtížný, a navíc nesmyslný. Řada projektů, na které jsem narazila, má mnohem širší přesah: kupříkladu podnik Kokoza sice má sídlo v Praze, ale jeho působnost je v podstatě celostátní, nabízí poradenství týkající se uzavřeného cyklu jídla prakticky kdekoli formou osobní návštěvy či online konzultace. Jiné projekty, jako například guerilla gardening, zase vycházejí z natolik univerzálních principů, že by bylo škoda je přísně lokalizovat. Proto jsem se začala soustředit v první řadě na typ projektů, a ne jejich adresu.

Postupem času jsem musela uzpůsobit i další kritéria výběru. Primárně mě zajímaly projekty, které jdou na zlepšení životního prostředí „odspoda“, od jednotlivců či menší skupiny osob. Přesto jsem v tomto ohledu učinila výjimku: týká se rozhovoru o permakultuře s Danou Kellnerovou a Danou Křivánkovou, jež obě zastupují brněnskou Lipku, která je krajskou organizací. V daném případě jsem se však zajímala o permakulturu jako alternativní způsob přístupu ke krajině, jež obě dámy propagují v Brně.

Další výjimku v tomto ohledu tvoří i rozhovor s Pavlou Nejedlou, která spolu s dalšími členy brněnské pobočky Českého zahrádkářského svazu bojuje proti zrušení zahrádkářské kolonie Žlutý kopec. Osada sama o sobě nepředstavuje environmentální projekt v pravém slova smyslu, ale její udržení má

klíčový význam pro životní prostředí v centru Brna — jedná se tedy o úsilí jedinců o zachování již existující přírodní oázy, která je pro město prospěšná.

Do knihy jsem kromě výše jmenovaných zařadila menší projekty zastoupené jednou osobou či několika málo jedinci, jako je třeba partyzánské zahradničení (Petr Šandera), Hradčanské včely (Dagmar Šormová), sdílená dílna Z pokoje do pokoje (Zuzana Kuberová, Bára Kocandová a Tereza Korbelová) a „čtverečková zahrádka“ Katky Hodkové z Ekodomova; dále pak středně velké projekty, do nichž je zapojeno maximálně několik desítek jedinců, jako například komunitní zahrady Pastvina nebo Kuchyňka, a v knize si dokonce našel místo i jeden nadnárodní projekt, který před lety vznikl jako nápad hrstky nadšenců, nicméně mezitím se rozrostl do doslova gigantických rozměrů: jedná se o Trash Hero (Jan Bareš), projekt na sběr a likvidaci odpadků, do něhož se zapojují statisíce dobrovolníků po celém světě.

Jak jsem zjistila, mnohé z vybraných projektů vznikly po vzoru zahraničních organizací. Zástupci jejich českých variant se za to nestydí, ba naopak, hrdě se k tomu hlásí, jak dokládá například rozhovor s Alenou Malíkovou, která spoluzaložila v Příboře Družstvo VIKTORINA LOCA. Jejich cílem totiž není propagace vlastní značky a zisk, ale obecná prospěšnost. Z toho důvodu jsem taky mezi jednotlivými projekty nezjistila ani náznak nějaké rivality. Spolky, které jsou si často podobné svým zaměřením, jako například Kokoza a Ekodomov, čile spolupracují a vyměňují si rady, které vedou ke zdokonalení jejich činnosti.

Rozhovory probíhaly od zimy do raného podzimu roku 2020 a primárně se zabývaly konkrétními projekty: Proč a jak vznikly, jak se vyvíjely, kdo je do nich zapojený a jak jsou financovány? Kdo v nich figuruje a jaké jsou jejich vyhlídky do budoucnosti?

Účelem těchto rozmluv však nebylo podat vyčerpávající projektový popis, který by čtenáře mohl odradit, ale poskytnout vhled do dané aktivity a případnou inspiraci pro vlastní činnost. Kromě samotných projektů jsem se zajímala i o osobnosti s nimi spojené: Jaká byla jejich životní cesta? S jakými překážkami se museli potýkat? Zažili nezdary, úspěchy, případně „veselé historky z natáčení“? Jak se dívají na globální ekologické výzvy? Cílem této knihy však není sociologický výzkum jako například v případě knihy *Pestrí a zelení* (resp. *Vlažní a váhaví* a *Věrní a rozumní*) od Hany Librové, i když i v tomto ohledu by se dala najít určitá specifika, která by si zasloužila hlubší analýzu (jmenovitě převaha žen, mladších ročníků a lidí s vyšším vzděláním).

A konečně jednu z nejdůležitějších otázek, kterou jsem zpočátku lidem kladla, si nejspíš někdy položil každý, jemuž není lhostejné jeho okolí. Co může udělat běžný městský člověk, který chce zlepšit místo, ve kterém žije?

Jak už to tak bývá, ani tahle kniha by nemohla vzniknout bez výrazné podpory řady osob. Za získání kontaktů a pomoc při sestavování rozhovorů děkuji jmenovitě Honzovi Valeškovi a Petru Dolenskému z AMPI, Ondrovi Ryndovi z komunitní zahrady Kuchyňka, Radku Štěpánkovi a Zdeňku Staszskovi z Hostu, Aleně Blažejovské ze zahrádkářské osady Žlutý kopec, Petře Jílkové ze zahrádkářské kolonie Jarov, Mirku Pechovi z Trutnova, Veronice Vlkové z Prahy, Anně Kárníkové z Hnutí Duha, Evě Hauserové z Permakultury (CS), Andree Křivánkové z Nadace Partnerství, terapeutce Zdeňce Voštové, která se zabývá environmentálním žalem, a řadě dalších. Bez jejich kontaktů a pomoci by tato kniha vzniknout nemohla. Děkuji též Ivo Kleinovi z Gymnázia Budějovická, který mě vykopl tím správným směrem. Můj dík patří i Alžbětě Procházka a Draganu Draginovi, kteří pro tuto knihu dodali obrazový materiál.

A konečně chci poděkovat všem, kdo byli ochotní se mnou rozmlouvat. Tato kniha je v první řadě jejich dílem.

Ne všechny osobnosti, o kterých jsem při výběru uvažovala, se do knihy vešly. Mnou vybraný myšlenkový koncept je obvykle zastoupen jen jedním příkladem, ačkoli bychom mohli najít řadu obdobných projektů na mnoha dalších místech republiky. Pokud jsem při sestavování seznamu na někoho zapoměla, necht' mi prosím odpustit.

Na závěr tohoto úvodu se čtenářům musím k něčemu přiznat. V nápadu sepsat *Beton a hlínu* byla notná dávka vypočítavosti. Vždyť osoby, na které jsem si brousila zuby, jsem nikdy neslyšela vést poráženecké řeči, ba naopak, srší z nich optimismus a víra, že dokážou něco změnit. Environmentální žal jako by se jich vůbec netýkal. Mají snad recept na jeho vyléčení, který by mohli zprostředkovat mně i čtenářům?

Podle mě ano. Svým postojem, stylem života a výsledky své práce dokazují, že i jedinec něco zmůže proti obrovským výzvám současnosti. A právě to je hlavním cílem této knihy: v ideálním případě by zpovídání lidé měli inspirovat čtenáře k osobní angažovanosti, která se může projevit připojením se k představeným projektům, založením vlastních projektů podle jejich vzoru či novými ideami. I kdyby tato kniha ovlivnila jen jediného člověka, splnila svůj účel. Jak dokládají uvedené příběhy, i hrstka jedinců může podnítit významné změny. Každé osobní zapojení, byť by zabralo třeba jen pár minut denně, nese ovoce. Ostatně jak praví Honza Valeška: „Svět můžu ovlivnit každým jablkem, které sním.“

Od hiphopu k mrkvi

ONDŘEJ RYNDA — KOMUNITNÍ ZAHRADA KUCHYŇKA

Členkou Kuchyňky jsem se stala v podstatě náhodou. Začalo to pro mě před nějakými sedmi lety, když jsem na zahradě u kamarádky pomáhala okopávat záhon. „Co je to, tohleto hnědý?“ zeptala se mě tehdy čtyřletá dcera. „To je hlína,“ vysvětlila jsem jí. Dcera se zatvářila, jako by to slovo nikdy předtím neslyšela. „A jak to víš? Jak víš, že to není hovínko?“ Chvilí jsem na ni nevěřičně hleděla a pak se jí zeptala, kde si myslí, že se bere ovoce a zelenina. „No, v obchodě,“ odpověděla mi sebejistě. Opravdu je moje dítě tak hloupé? napadlo mě v duchu. Pak jsem o tom ale začala přemýšlet a uvědomila si, že malé dítě ve městě něco takového může vědět jen sotva. Sice s dětmi chodím ven každý den, ale jedná se o úplně jiné „venku“ než na skutečném venkově. Odvedu děti na hřiště vysypané pískem nebo pokryté tartanem, pečlivě za sebou zavřu vrátka a pak se usadím na lavičku a čekám, až se děti vyvenčí. A když potřebuju nakoupit jídlo, zajdu do obchodu. Jak se takové dítě může dozvědět, kde se bere zelenina a ovoce? Jak zjistí, jak se dá vypěstovat mrkev? Má vůbec možnost hrábnout si do hlíny?

Nedlouho po tomto zážitku jsem se přidala do komunitní zahrady Kuchyňka. V mém životě se jednalo skutečně o převratný moment. Stala jsem se členkou komunity lidí, kteří — jakkoli jsou různorodí — mají jeden společný cíl: vytvořit a zachovat krásnou zahradu poblíž centra Prahy a sklízet její plody. A moje děti? Okopávání záhonů, pletí, hrabání listí a sklizení nesnášejí až za hrob. Ale aspoň ví, zač je toho loket.

Ondřej Rynda, zahradník na komunitní zahradě Kuchyňka v pražské Troji.

Komunitní zahrada s poetickým názvem Kuchyňka leží na trojské stráni v těsném sousedství pražské magistrály. Kuchyňka je v mnoha ohledech unikátní. Nachází se v oblasti, která je prý nejteplejší v celé střední Evropě, takže se tu dají pěstovat klidně i fíky a mandle. Se svými třemi hektary je navíc jednou z největších komunitních zahrad u nás a díky tomu, že zelenina a ovoce se pěstuje jen zhruba na třetině pozemku, zbývá spousta místa pro jiné účely. Část zahrady slouží zdejšímu zvěřinci, část slouží dětem, které tu mají zahradní školku, část je ponechána divočině, kam se při brigádách mohou členové nenápadně zašít, další kus patří stavbám, které na zahradě vznikly, a přesto stále zbývá dost prostoru na akce pro komunitu i širší veřejnost. A to není všechno. Kuchyňka má jako jedna z mála zahrad svého vlastního zahradníka: Ondřeje Rynda, člověka tak zručného a pracovitého, že by ho v téhle době jeden pohledal.

Setkáváme se přímo v prostoru Komunitní zahrady Kuchyňka. Ty jsi jediný ze členů zahrady, který tu i bydlíš, postavil sis tu svoji haciendu. Jak se ti tu žije?

Velmi dobře, samozřejmě. Co se týče prostředí, tak je to tu úplně super.

V téhle knize představuješ určitou výjimku, protože jsi na rozdíl od většiny dalších osob, se kterými dělám rozhovor, zdejší projekt nezaložil. Jsi ale pro existenci zahrady natolik významný, že si troufám tvrdit, že by bez tebe vůbec nemohla existovat. Jak ses vlastně do Kuchyňky dostal?

Původně jsem chtěl založit svoji komunitní zahradu, ale pak jsem zjistil, že je to moc složitý, a tak je lepší se někam přidat. Tehdy jsme se tu scházeli v létě s budoucími členy Kuchyňky a popíjeli jsme pivo z hotelu, kterej se dřív jmenoval Kuchyňka. Já, tady je to tak pěkný, říkali jsme si, my tu budeme někdy v létě spát pod širákem ve spacáku, uděláme si oheň, opečeme si burty a ožereme se. Nakonec jsme to nezrealizovali, ale mě pak napadlo, že bych tu klidně v nějaký chajdě bydlel, a to se pak i splnilo. Takže mně se tady líbí, tady seshora je krásná vyhlídka na Prahu, a proto jsem si taky na střeše svý chajdy stloukl gauč z palet a chodím si tam dávat kávičku a snídani. A občas tam přijímám i návštěvy.

Jinak Kuchyňka vznikla v roce 2013 a já se přidat v roce 2014, když už se tu uklidil veškerej bordel a začaly se dělat záhony. Co já vím, Honza Valeška, kterej zahradu založil, byl tenkrát členem KomPotu, což je produkční komunitní zahrada za letištěm Ruzyně. A tehdy Lída, majitelka zdejšího pozemku, tady chtěla zřídít krásnej prostor, ale nějak se jí nevedlo něco pořádnýho vymyslet a to, co zkoušela, moc nefungovalo. Nakonec nějakým způsobem narazila na Honzu a oslovila ho, jestli by tu nechtěl zřídít komunitu.

Komunitních zahrad je dnes už docela dost, tady přes řeku jsou Holešovice, kde je jich hned několik, kousek od nás na Palmovce je například Kotlaska. Jak ale znám ostatní komunitní zahrady, Kuchyňka je celkem specifická, co se týče prostředí...

Dneska už jsou komunitní zahrady taky různé. Ze začátku vznikaly komunitní zahrady hlavně na území brownfieldů a nevyužitých ploch. Nachystalo se pár vaků a vyvýšených záhonů, aby se zahrady mohly přesunout, kdyby se zkomplikovaly majetkové poměry, což je případ třeba Prazeleniny, která se stěhovala několikrát. Kuchyňka se v té době lišila tím, že se jedná o velký prostor, kde se historicky pěstovalo, byly tady vinice, sady a pak tu byla i zahrádkářská kolonie, a tak tyhle dispozice tu zůstaly. To znamená, že se nacházíme v místech, kde je už založen sad, i když se jedná většinou o zákrsky z šedesátých let, takže přestárlý stromy, a ten prostor je hodně přírodní. Vedle nás je biokoridor, takže se tu vyskytuje hodně divokých zvířat, který se tu můžou volně pohybovat.

Ve většině zahrad, které znám, to funguje tak, že si člen pronajme záhon, na kterém hospodaří. Co tady?

Tady to je jinak, vznikla tu komunita, která si dala za úkol pěstovat všechno dohromady. Lidi by sem měli chodit, spolu všechno vymýšlet a spolupracovat a pak si tu zeleninu a další produkty spravedlivým dílem rozdělit. Nevidím důvod to měnit. Historicky to fungovalo tak, že všichni byli nadšený a debatovalo se o tom, jak se co udělá. Sklizeň byla živelná, třeba se to naráz sklidilo a pak se všechno vyložilo na stůl, kde si měl každý podle svého svědomí vzít svůj podíl, ale výsledkem bylo, že polovina úrody shnila, protože se lidi upejpalí. Nebylo to moc únosný, protože lidi jsou zaneprázdňení, udělají hurá akci a založí zahradu, ale pak už nemají čas se o ni starat. Proto se

*Výhled na trojskou
kolej
a Holešovice.*

vymyslelo, že si lidi připlatí za členství, a z vyšší částky se mohli najmout zahradník, který tu hospodaří a úkoluje lidi, aby šli makat. To znamená, že zahradníkem jsem já, mám úvazek na dva dny v týdnu, reálně tu ale pracuju víc, v sezoně samozřejmě mnohem víc, možná čtyři dny týdně. Ono to možná tak nevypadá, ale jsou to neustálý přicmrndávačky a nakonec z toho vyjde spousta času. Například v horkých letních dnech každé večer zalejvám a v neděli sklízím, a už jen tyhle dvě věci mi úvazek naplní. Mým úkolem je mimo jiný vybrat, co se bude pěstovat. Jeden člen mi řekne, že máme málo rajčat, druhý, že bysme naopak měli přidat fazole, a třetí, že chce salát, a tak já si to

všechno vyslechnu, pak si to udělám po svém a je to. Taky se změnil systém přerozdělování, jednou za týden úrodu sklídím, zvážím a podle počtu lidí, kteří se jednou týdně přihlašují, jestli mají zájem o úrodu, sklizeň rozpočítám na jednotku. Ten, kdo se k odběru sklizně nahlásí, pak přijde a naváží si svůj díl zeleniny.

Z něčeho se ale musí platit provoz — osivo, zahradník, svoz odpadu...

Komunita má členský poplatky na provoz zahrady. Když sem někdo vstupuje, vkládá určitéj obnos do investičního rozpočtu, ze kterýho se platí stálý investice, například nářadí, který tu už zůstane, a druhá část poplatků je provozní. Jednou za rok se to spočítá, udělá se finanční plán a rozpočítá se to na počet členů. Je to značně na dobrovolný bázi, stanovený tak, že člověk platí to, co může, což znamená, že někdo platí víc a jiný míň. Pak se ještě jednou za rok udělá revize, při který se zjistí, jestli finance stačí. A pokud ne, musí členové přidat.

Kolik teď má Kuchyňka členů?

Teď asi dvacet až třiadvacet jednotek, přičemž jednotka může být jednotlivec, nebo celá rodina.

Jak je to s účastí členů na práci? Bojuješ s tím, že sem členové chodí málo?

Některý lidi sem chodí hodně často, ale jiní to flákají. Nej důležitější je, když platí, ale pomoc je vítaná. Zahrada vyžaduje, aby sem v sezoně chodilo na jeden den týdně aspoň pět lidí, což se neděje. Zahrada je velká, třeba tenhle rok bylo hodně vlhko, takže se urodili slimáci, který požirají úrodu. Namísto toho, aby je někdo sbíral a likvidoval, nakoušou plody, a pak to vyjde vniveč, požrali nám třeba celej řádek salátů. Kdyby

Nejmłodší člen Kuchyňky s kocourem Malíčkem.

sem členové chodili každé večer a sbírali je, mohli bysme mít větší úrodu. Nebo dole, kde máme takzvanou divočinu, byly zasázeny josty po bývalých zahrádkářích, ale protože se o to nikdo nestará, o josty jsme přišli. Kdyby lidi chtěli, mohli by mít ze zahrady větší užitek. Samozřejmě jsem trochu iritovanéj, dovedu si představit, že by ta komunita mohla fungovat líp, že by mohla držet víc při sobě.

A když se celkově podíváš na chod zahrady, máš pocit, že to funguje?

To určitě. Myslím, že představujeme dobrou příklad pro všechny vznikající komunity, ale komunita je vždycky jenom komunita, spousta lidí k tomu bude vždycky přistupovat tak, že když to není moje, nemusím se o to pořádně starat, nebo to dělá tak, jak to dělá doma, jen tak halabala. Rozdíl je v tom, že doma se na to nic nenabalí. Kdežto tady, když někdo někde

nechá ležet bordel, tak to vidí jinej a nechá tam další bordel a pak se to pořád zvětšuje, až vznikne hromada bordelu. To je úskalí komunity.

Co se na Kuchyňce pěstuje?

Zaměřujeme se hlavně na letní teplomilný plodiny, protože je tu hodně teplo: papriky, rajčata, lilky. Brambory jsme zkusili párkrát, ale na ty tu není zázemí. Jede se tu klasika: saláty, mrkev, obecně kořenová zelenina, samozřejmě bylinky, jahody a na podzim máme růžičkový kapusty, mangold, luštěniny, hrách, fazole, letos zkusíme boby. Taky pořád zkouším kvěťáky a kapusty, což nám zatím moc nejde, a kromě nich i zeleninu typu pak-čoi. A bonus jsou pak původní ovocný stromy, daří se tu hodně meruňkám, višním a révě.

Používá se při pěstování nějaká chemie?

Ne, jsme čistě přírodní zahrada. Máme na to i certifikaci, což je podle mě zbytečná věc, protože jsme tím ztratili spoustu energie. Ale biocertifikaci bysme nezískali, protože být pěstujeme bez chemie, bez jakýchkoli postřiků, nemáme třeba certifikovanéj biohnůj nebo materiál, co se sem naváží — slámu a seno —, takže by to neprošlo.

A co zvířata? Taky se to tu s nimi zkouší...

Pěstujeme na části pozemku a zbytek pozemku byl zarostlej, a tak jsme se kdysi rozhodli, že si pořídíme ovečky, který to tu v létě vypasou, a pak je na podzim při oslavě sežereme. Na vypasení jsme měli ovečky jednou a pak jsme založili chov. Měli jsme tu bohužel i několik úmrtí ovcí, třeba jedna umřela po porodu. To byla naše chyba, protože jsme tu jednou měli menší plemeno ovce, kterou najebal beran o hodně většího plemene. Podle mě jehňátko bylo asi moc velký, a tak ovečce po porodu

vyhřezla děloha a na to umřela. Ovce tu už ale nemáme, protože chov ovcí si žádá velkou pastvinu. Šest ovcí na tenhle pozemek bylo moc, neustále nám utíkaly a požíraly nám úrodu, takže jsme museli dovážet seno. Ovce jsme nakonec odvezli na Pastvinu ve Vinoři. Namísto toho tu máme chov slepic. A pak tu taky je pár králíků.

Jak se tu vede slepicím?

Jo, to je taky pěkná příhoda. Několik let jsme stavěli kurník, pak jsme jednou přivezli „zachráněný slepice“, to znamená vyneseny nosnice z drůbežárny. Většinou jsou to strašně zdevastovaná zvířata, protože jsou v těch klecích hrozně nahňacaní, takže mají vyklovaný peří, některý jsou až nahatý, divně smrdí a slepici už skoro vůbec nepřipomínají. Vypadají trochu jako zvířecí naháči, naši zasloužilý člence Mirce připomínaly miniaturní pštrosy. Ty slepice se navíc bojí chodit ven, zůstávají v kurníku a chvíli to trvá, než se odváží vylízt, protože nikdy v životě ještě venku nebyly. Tyhle slepice se u nás zotaví a ještě snášejí, i když mívají, a ty vajíčka jsou někdy hrbolatá a flekatá. A taky tu máme samozřejmě kočky, teď to tamhle v rohu zrovna jeden kocour označoval, to zas bude smrad.

Se slepicemi to u nás ale taky nedopadlo slavně, pokud vím.

Přesně tak. Začalo to tím, že v zimě tu měl někdo v jurtě oslavu a nechal otevřený vrátka do výběhu, některý slepice vylezly ven a neuměly se dostat dovnitř, takže večer, když se zavrou automatický vrátka do kurníku, který fungují na stmívací čidlo, se slepice nestihly vrátit a nějaký zvíře je v noci pozabíjelo a některým ukousalo hlavy. Tím pádem se sem naučili chodit dravci. A na jaře, když se vrátka kvůli brzkému východu slunce samy otevírají dřív, začaly slepice vycházet ven moc brzo, a tak sem začala chodit kuna, která slepice zardousí a vysaje.

Nedávno jsem tu taky chytil lišku, kterou jsem pak odvezl do lesa dvacet kilometrů odsud. Taky mám podezření, že sem na slepice chodí bezděci z okolí, protože jsem tu dvakrát našel prostříhanej plot. Proto jsme postavili voliéru, která je nepropustná, aby se slepice mohly vyběhat, ale nikdo na ně nemohl, a vrátka do výběhu jim otevírá já, až vstanu.

Mluvili jsme o pěstování a chovu zvířat, ale to nejsou jediné činnosti, které se na Kuchyňce konají. Co se tu pro veřejnost ještě děje?

Kuchyňku původně založili především rodiče s malejma dětma, který se nadchli mimo jiné i pro to, že tu založí lesní školku. Založili zahradní školku, která má svoji jurtu, i když děti členů do školky vesměs nechodí, protože mezitím odrostly. Snažíme se sem taky lákat lidi na exkurze, nabízíme prostor i pro akce typu svatba. Studenti jsou buď český ze základních škol, ale taky spolupracujeme se zahraniční agenturou CAS Trips, která do Česka vozí studenty z vysokých škol na zážitkový pobyt. Jedním z těch zážitků je to, že studenti chodí k nám na zahradu a učí se manuální práce.

Co já vím, tahle agentura má program na podporu „udržitelného rozvoje“, v rámci něhož sem lítají studenti z celého světa. Víš o tomhle programu něco víc?

Jo, je to opravdu zvláštní. Obecně jsou to movitější studenti z Asie, Ameriky, Evropy, někdy i z Afriky, třeba ze Senegalů. Byli tu Indonésani, Turci, Číňani, Arabové... Každá škola přiveze jiný typ studentů a je znát, že v každé zemi je výchova rozdílná. Studenti během týdne v Česku kromě zahradničení třeba prodávají *Nový prostor*, jedou na exkurzi do Terezína nebo sjíždějí vodu.